perire in Vulgata lectionem aliquam in qua discrepet a textu communi, cujus fundamentum non occurrat in aliquo aut pluribus etiam codicibus, aut in allegationibus patrum antiquissimorum, aut in versione aliqua pervetusta (1). Ope profundioris studii critici deprehenderunt demum non pauci recentiores protestantes nimis leviter et audacter vetustiores aliquos criticos aut sustulisse, aut in dubium revocasse plura loca, quæ abundare videbantur in Vulgata (2). Syriaca porro Peschito, de qua nondum controversia absoluta est (3), in plerisque præ ceteris congruit cum Vulgata, etsi in nonnullis, ut fit, discrepet ab ea; verum semper præ oculis habendum est, versionem latinam ceteris esse omnibus anteriorem.

Ad 8. *N.* In hac enim hypothesi destitueremur versione critica, eaque antiquissima tot publico seculorum usu probata. Si concilium morem gessisset paucis illis qui novam versionem e fontibus fieri consulebant, non effugisset censuram horum ipsorum qui nunc eidem crimini vertunt id quod veluti sapientem deliberationem doctiores ipsi protestantes celebrarunt. Inter quos Drusius : « Non male, inquit, meo judicio, patres concilii Tridentini receperunt in scholis interpretem vulgatum; nam utut errores aliquot habeat, habent et alii suos, longe fortasse plures quam ille (4) ». Huic Buxtorfius adstipulatur (5). Præterea autem innumeras pene difficultates, in quas se conjecisset concilium, si illorum sententiæ obtemperasset : debuisset enim prius textum tum hebraicum, tum græcum authenticum determinare, quod in tanta lectionum varietate difficile admodum esse patet ex trium seculorum sive catholicorum sive protestantium laboribus, inquisitionibus, systemati-

(1) Ne quis suspicetur exaggerata hæc a nobis esse, testes assertionis dabimus auctores protestantes, scilicet Bezam, qui sic Erasmum arguit : « Quam immerito Erasmus multis locis veterem interpretem reprehendit, tanquam a græcis dissentientem. Dissentiebat, fateor, ab iis exemplaribus (græcis N. T.), quæ ipse nactus erat. Sed non uno loco comperimus aliorum codicum et quidem vetustissimorum auctoritate eam interpretationem niti quam ille reprehendit; quin etiam aliquot locis animadvertimus veteris interpretis lectionem, quamvis cum nostris græcis exemplaribus non conveniat interdum, tamen multo melius quadrare, nempe quod emendatius aliquod exemplar secutus esse videtur. » Apud Rich. Simon. *Hist. critique du Nouv. Test.* chap. 25. et Morin. *Exerc.* II, cap. 3. n. 3. Sic etiam Isaac Casaubonus de quo Walton *Prol.* X. in Polygl. num. ult. p. 74. scribit : « Notis suis ad Evangelia et Acta sæpe vulgatam editionem græci textus hodierni lectioni præfert, et cum antiquis græcis Mss. Vulgatam convenisse ostendit. » Satis etiam est ad hoc cognoscendum conferre Vulgatam cum pluribus lectionibus quæ consonant cum iis quæ offenduntur apud Irenæum, Tertullianum, ac Cyprianum, quæ tamen dissentiunt a lectione quæ reperitur in græco textu vulgato, aut in variantibus lectionibus quas subjecit suæ editioni Oxoniensi Joan. Gregorius an. 1703. et longe copiosiores Griesbachius.

(2) Ex his maxima Ecclesiæ prudentia elucet, quæ, non obstantibus tot criticorum clamoribus, intactum textum suum conservavit. Si ipsis auscultasset, quoties immutare ac restituere quæ abstulerit, debuisset?

(3) Cf. Bengel, *Introd. in crisin N. T.* Ridley, *De syriacis versionibus* apud Michaëlis opp. cit. *Introd.* tom. I. première part. ubi etiam idem A. illorum sententias discutit chap. 7, sect. 3. et 4.

(4) *Anno*. *in lib. Num.* cap. 139. apud Joan. Buxtorfium fil. *Anticritica seu Vindiciæ veritatis hebraicæ.* Basileæ, 1653. par. 1, cap. 8, p. 143.

(5) Ibid. Subscribere enim se profitetur judicio Drusii quem summopere commendat.

bus, quin tamen adhuc pertingere metam potuerint. Deinde in locis obscuris et ambiguis verum sensum debuisset eligere, quod pariter operosum est, ut eruditi norunt; neque sic tamen plurium offensionem declinasset. Adeo verum est faciles haud esse aures præbendas iis qui præter superficiem res non intuentur!

Ad primum autem emolumentum quod adversarii jactant, reponimus non tam de elegantia, quam de veritate ac fidelitate versionis nos sollicitos esse debere. Si neque Deus ipse hanc a scriptoribus quos inspiravit, requisivit, cur hanc nos curiosius consectabimur? Hoc plane esset a fine aberrare ob quem Deus nobis Scripturas dedit, ad nos videlicet instruendos et emendandos, non autem ad emulcendas aures nostras. Quotquot proinde cum fidelitatis dispendio sec. XVI. et seq. elegantiam in versionibus biblicis aucuparunt, infelicem exitum sunt experti, cum nemini arriserint (1). Quanquam et illud addendum est, si in nonnullis Scripturæ partibus barbarismi offenduntur, in maxima tamen parte non deesse latinæ linguæ puritatem. En quomodo de Vulgata Steuchus Eugubinus, trium linguarum apprime gnarus, disserit : « Tanta est, inquit, nostræ interpretationis elegantia, tanta proprietas, tam mirabili prudentia vitat hebraismum, seseque nostræ phrasi accommodat, ut alterius esse quam eruditissimi Hieronymi minime ut credam adduci possim... Si quid in hac nostra editione diversum ab hebraica veritate invenitur, perleve certo est, et quod uno apice resarciri possit... Hanc quoties cum hebraica veritate contulimus, toties in magnas ipsius interpretis laudes erupimus, admirati tantam majestatem, tantam in transferendo prudentiam, tantum judicium, tantum leporem, tantam perspicuitatem, etc. (2) ». Nec diversa ratione de lingua Vulgatæ judicium tulerunt celebres protestantes.

Alterum vero quod prædicant emolumentum nullius pariter momenti est, tum quia variantes ipsæ lectiones conferunt ad criticam et exegeticam, ac utiles proinde sunt (3); tum quia incurreremus in aliud incommodum : quandoquidem nova ejusmodi versio componi haud posset cum tot variantibus lectionibus textuum tum hebraici tum græci, novæque controversiæ pullulassent.

(1) Cf. Czuppon, *Vindiciæ*, etc. qui tom. II, sect. 5. omnes ad suam usque ætatem catholicorum et acatholicorum versiones ab hebraicis ac græcis fontibus recenset et expendit una cum criticorum judicio, concluditque nullam hactenus effectam esse, quæ cum Vulgata comparari possit ob innumeras exceptiones quas patiuntur non modo ex parte catholicorum, verum etiam heterodoxorum.

(2) Præf. ad lect. op. *Veteris Testam. ad veritatem hebraic. Recognitio.* Venet. 1829. et in op. *Vulgata editio an sit Hieronymi.* 1534. apud Brunati diss. cit. pag. 81.

(3) Hodius op. cit. *De Biblior. textibus original.* etc. lib. III., cap. 16. commemorat Albericum Gentilem ex catholico protestantem, gente Italum atque in univers. Oxoniensi jurisprudentiæ professorem, qui libellum edidit : *De latinitate veteris Bibliorum versionis male accusata.* Obiit porro infelix hic apostata an. 1608. Michaëlis tom. II., ch. 7., sect. 24. ostendit haud exiguam utilitatem criticum ex verbis aut phrasibus latinæ linguæ, quæ in Novi Testamenti versione reperiuntur haurire posse atque concludit : « Il n'est aucun motif pour traiter avec mépris la Vulgate, que je préférerais à la Bible de Castelio, pour la raison

II *Obj.* Si historiam recensionis Vulgatæ consulamus, quam imperfecta hæc sit magis deprehendemus. Vix enim Tridentinum de vetere et vulgata editione *emendatissime* imprimenda decretum emisit, ut rom. pontifices ad sese illud negotii revocaverint, quod Lovanienses theologi perficere cœperant (1). Pius IV et Pius V congregationibus ad id institutis correctionem maturandam tradiderunt; ast Sixti V. fervens alacritas omnis moræ impatiens, ut cito absolveretur, effecit, et exitum evulgavit per constitutionem editam kal. Mart. 1589. Typographiam in palatio Vaticano instituit, et ipsemet emendationi mendorum typographicorum operam dedit : « Nostra, inquit, nos ipsi manu correximus, si quæ prælo vitia obrepserant. » Prodierunt hæc Biblia sic emendata an. 1590. Ast festinatus hic labor, qui venerationis sensum in omnibus conciliare debuisset, tum catholicorum, tum protestantium in satyras et criticam statim offendit. Innumeris siquidem prope mendis scatebat hæc editio, quæ chartulis obductis, vel calamo celare nisus est pontifex, sed perperam. Sixto interea perfuncto, Gregorius XIV novam emendationem Bibliorum suscepit; ast morte præreptus, hæc publicata non fuit nisi paucos post dies a coronatione, quam vocant, successoris ejus, Clementis VIII. Ast quomodo honori consulere Sixti V et auctoritati pontificiæ? Bellarminus hunc modum invenit, mediante præfatione typographi ad lectorem, quam ipsemet confecit, in qua menda omnia typographo adscriberentur. Hæc præfatio causa potissima esse debuit *canonizationis* Bellarmini (2). Clementina hæc editio quæ pluries recusa est ac novis semper emendationibus aucta, cum in non paucis editioni adversaretur Sixtinæ, occasionem præbuit James vulgandi libellum cui tit. *Bellum papale* (3), et Amamæ suum *Antibarbarum Biblicum* (4). Ex præfatione porro Bellarmini videtur ex una parte fixum pontificibus fuisse restituere veterem *communem et vulgatam* editionem, ex altera autem sibi proposuisse recentiorem Hieronymianam tantum emendare, ut versio ecclesiastica esse posset, quamque reipsa censores uti basim emendationis elegerunt. Quæ cum ita se habeant, ecquis est qui non videat informem adhuc esse vulgatæ versionis emendationem? Ergo.

R. *D A.* Si consulamus historiam recensionis vulgatæ editionis prout fingitur, *C.* juxta rei veritatem *N.*

Nam 1. ideo ad se rom. pontifices totum hoc emendationis negotium revocarunt, quia solius publicæ auctoritatis est id proponere quod communi ac publicæ utilitati et commodo inservire debet; alioquin nunquam posset litibus quæ forte excitarentur, finis imponi. Talis porro est editio emendatæ Vulgatæ. Privati possunt laboribus suis conferre ad faciliorem rei exitum, non autem definitive rem ipsam proponere.

2. Si ratio habeatur consilii Sixti V in emendandis Bibliis, et canonum quos sequendos sibi et congregationi huic operi perficiendo institutæ proposuit, patebit non inconsultæ festinationi, aut moræ impatientiæ, sed aliis prorsus causis esse adscribendum, quem perperam adversarii malum exitum vocant, Sixtinæ editionis. Quæ ut intelligantur, sciendum est, a præcedentibus pontificibus, præsertim vero a Gregorio XIII, jamdiu institutam fuisse congregationem ad Bibliorum castigationem, cui præfectus erat card. Caraffa, et canones quinque sancitos fuisse ad quorum normam delecti correctores laborem suum exigere debebant. Sixtus V eamdem congregationem ratam habuit, at alios octo canones suffecit, quibus immutata, ut ita dicam, est correctionis basis. Nam juxta priores canones plus indulgebatur collationi versionis et textuum (1); juxta posteriores plus tribuebatur communi lectioni quæ vigebat in Ecclesia, etiamsi in nonnullis a textibus discrepare videretur vulgata editio (2). Inde factum est, ut *Correctorium Caraffianum*, ut vocant, quod ad normam priorum canonum digestum erat, non arriserit Sixto V ac plures præterea emendationes omiserit in sua editione, ex iis quæ in illo Correctorio notabantur, idque ex lege sibi præscripta. Interim licet nulla diligentia prætermissa fuerit, qua impressio typographica nullo vitio inficeretur, nonnulla tamen irrepserunt sphalmata, quæ Sixtus V emendavit, et chartulis glutine applicitis, admonuit quomodo se vera lectio haberet; sunt vero, inquit cl. Ungarellius, loca hujusmodi ita correcta non ultra quadraginta (3).

Ex his patet neque adeo mendosam ejusmodi editionem evasisse, ut passim traducitur, neque Sixtum eam repudiasse, ut nonnulli vulgarunt, nec pauca adeo exemplaria impressa fuisse, ut vulgo fertur (4). Quod si Sixtus V cogitavit sub finem pontificatus sui prælo iterum subjicere suam editionem, uti Bellarminus in allegata præfatione aliique testantur, non ob defectum correctionis ipsius Vulgatæ, sed ob menda quæ reipsa eam in editionem irrepserant, id animo consilii revolvit, quod morte præpeditus executioni mandare non potuit. Ceterum nunquam Sixtum pœnituit correctionis suæ, quæ adamussim

que je viens de dire. J'ai souvent parlé de ce sujet avec le célèbre Gesner, qui avait coutume de dire que la Vulgate était pour lui un livre classique, non qu'il pût apprendre d'elle un latin élégant, mais parce qu'elle lui donnait les moyens d'embrasser le latin dans toute son étendue. »

(1) Conc. Tridentinum decretum suum edidit die 8. April. 1546. Prima vero editio Lovaniens. prodiit an. mox insequenti 1547.

(2) Ita Hug apud Cellérier op. cit. *Introduction* etc. pag. 210. seqq.

(3) De quo fuse scribit Hodius op. cit. pag. 501. seqq.

(4) Ibid. et pag. 494.

(1) Hos canones exhibet Cl. Ungarelli in cit. *Prolegom.* § 5.

(2) Cf. ibid., § 12.

(3) Ibid. Quod et ego ipse expendi, cum exemplar Sixtinæ ejusmodi editionis in nostra Collegii Romani bibliotheca habeamus. Si quæ alia menda in Sixtina editione occurrunt, minimi momenti sunt. Notandum adhuc est ex illis XL. mendis typographicis quæ Aldo juniori exciderunt, nonnisi triginta fuisse chartulis obducta, eo quod graviora essent, ac sensum immutare viderentur; decem ilaque nec omnia prorsus certa, absque correctione dimissa sunt, ut idem cl. Auctor observat § 15.

(4) Cf. ibid. § 15. et Marchand, *Amœnitates liter.* p. 458.

canonibus sibi præstitutis respondit (1). Rumor autem qui in vulgus spargi cœpit, quod Sixtus ante obitum abjecerit castigationem Bibliorum, magna ex parte originem habuit a correctoribus Caraffianis, qui ægre tulerunt Sixtum plures ex illis emendationibus quas ipsi proposuerant neglexisse (2), atque ita amplificata sunt menda Sixtinæ editionis. Hæc tamen magis accessit ad antiquam vulgatam editionem quam Clementina, uti testatur Alex. Geddes scribens : « Prior (editio Sixti V) plus antiquæ Vulgatæ retinere videtur : melius illa Mss. auctoritate suffulta (3). »

3. E vivis sublato Sixto V, an. 1590, 6 Kal. Septemb., necnon Urbano VII eidem suffecto, utpote qui nonnisi tredecim diebus electioni suæ supervixerit, ad thronum pontificalem evectus est eodem anno in finem vergente Gregorius XIV. Hic, pluribus urgentibus, novam Bibliorum emendationem suscepit, instituta in hunc finem congregatione cui pariter sui canones traditi sunt ad quorum normam emendatio fieret (4). Sicque diversa iterum basis per hos canones perficiendæ emendationi constituta est. Brevi, e medio impedimentis a pontifice sublatis, Zagarolæ ad perfectum res deducta est (5). Editio sic emendata propediem in lucem vulganda erat, cum die 15 Oct., an. 1591, Gregorius XIV fatis cessit ; quare usque ad novi pontificis electionem impressionis negotium dilatum est. Vix elapsis diebus 14 ab obitu Gregorii, electus est in pontificem Innocentius IX qui tamen sub finem Decembris ejusdem anni diem suum obivit. Post mensem creatus est pontifex Clemens VIII, qui illico animum convertit ad Bibliorum editionem. Gregorianum Correctorium (6) Clemens p. Toleti S. J. judicio commisit, qui septimo vix mense transacto (7), opus sibi demandatum explevit, et exemplar Toletanum (8) prælo subjectum est ab Aldo Manutio Aldi abnepote in folio maximo atque iisdem characteribus quibus Sixtina Biblia iste jam impresserat, et ante illius anni 1592 finem in lucem prodiit, curante typographicam correctionem Angelo Rocca ex Augustiniana familia (1). Neque tamen hæc impressio suis mendis typographicis caruit (2), neque item aliæ quæ eam proxime subsecutæ sunt, videlicet an. 1593, 1598 et 1624 (3). Interim si quis conferat inter se editionem Sixtinam et Clementinam, comperiet alteram alteri adjumento fuisse, plures retentas esse correctiones Sixti V, quarum nulla absque fundamento facta est, quamvis in insequenti non omnes fuerint justas ob causas adlectæ (*Cf. Ungarelli in cit. Proleg.* § 15) ; comperiet præterea diversitates inter utramque editionem exigui esse momenti, adeo ut vere scribere potuerit Bukentop : « Nulla est in utroque pontifice repugnantia, nulla in utriusque Bibliis alia credendi aut agendi, nulla substantialis diversitas, sed accidentalis solummodo (4). » Nempe ita Sixtina editio ad Clementinam se habet ut minus perfectum ad magis perfectum.

4. Ex his patet insuper 1. perperam James aliosque protestantes inter se utramque editionem commisisse, perinde ac si invicem sibi adversarentur, atque ex solo æstu romanam Ecclesiam carpendi eo adductos esse (5). 2. Non ex præpropera festinatione et ex superbo pontificis Sixti ingenio factum esse,

(1) Hoc fuse ac erudite ostendit Ungarelli loc. cit.

(2) Ibid. § 14.

(3) Apud eumdem § 12. Quod et Bern. de Rossi confirmat in cit. *Introduzione alla sacra scrittura* § LXXVIII. disserens de criticis qui scripserunt de editione Clementina : « Trovarono che non poche lezioni vi sono nella Sistina molto migliori e più consentanee ai testi originali di quelle della Clementina. Noi ne abbiamo dati in altra opera nostra degli esempj. » Nempe in libro *De præcipuis causis neglectæ heb. litt. discipl.* pag. 93. seqq.

(4) Hos pariter refert Ungarelli § 16. Sunt autem numero quinque. Subjicit præterea § 17. plures observationes circa ejusmodi emendationem.

(5) Ibid. § 19.

(6) Hoc Correctorium Mss. adhuc Romæ asservatur in Bibliotheca pp. Augustinianensium *Angelica* nuncupata, una cum facti narratione Angeli Rocca, quæ plurimum juvat ad rei veritatem agnoscendam.

(7) In postrema pagina suarum annotationum quas apposuerat Bibliis Sixtinis spatiosis foliis impressis ad utrumque Testamentum usque ad Apocalypsim legitur : « 23. Augusti an. 1592. die sancti Augustini, Clem. VII. (sic) a. 1. perfeci annotationes has omnes. » Apud Ungarelli § 22.

(8) Hoc pariter exemplar manu Sirleti exaratum in bibliotheca Vaticana asservatur.

(1) Ut liquet ex litteris apostolicis Clementis VIII. quæ ita se habent : Clemens Papa VIII. « Hanc Bibliorum editionem juxta correctionem a congregatione præstitam, imprimendam mandamus : et judicio p. Francisci Toleti e societate Jesu committimus, eique nostram hac in re auctoritatem impertimur : emendationem vero typographicam fratris Angeli Rocchensis Augustiniani a Camerine fidelitati et industriæ demandamus.— Clemens Papa VIII. »

(2) Sane editionis Clementinæ principis quæ an. 1592 prodiit, errata typographica octogenarium numerum excedunt, dum vix XL. reperirentur in editione Sixtina alicujus momenti. Hujus quoque exemplar habemus in bibliotheca Coll. Rom.

(3) Nam et ea quæ 1593. edita est, teste Le-Long suis erroribus maculatur, et pluribus quam quæ fuit anno superiore impressa, quæ deinde castigata est editione 1598. in 4. min. Verum neque hæc suis mendis caruit, eo præsertim quod tribus commune est, imo et illi quæ an. 1624. ubi Genes. XXXV. 8. de nutrice Rebeccæ legebatur quod fuerit sepulta *SUPER quercum* pro *SUBTER* prout recte legitur in editione Sixtina. Hic error postea casu *mere fortuito* deprehensus est ac sublatus a typographis Plantinianis. De illis editionibus prioribus Clementinis copiose egit Henricus Bukentop in cit. אור מאור seu *Lux de luce* p. 487-500. qui præterea comparationem instituit inter lectiones universas Sixtinæ editionis cum lectionibus editionis Clementinæ ; ex his porro colligitur loca mutata ex Sixtina editione in Clementina esse 2134. Egit insuper de Clementinis editionibus quæ vulgatæ sunt an. 1592. 1593. et 1598. Bonaventura a Magdalono in op. cui tit. *Triplex Biblicocritica demonstratio* in tom. I. Venet. 1760. pag. 45. seqq. Notandum denique est editiones Clementinas constanter fuisse editas sub solius Sixti V. nomine ; qui omnium primus in fronte Bibliorum apposuit nomen Clementis VIII. videtur Antonius Laurens, cujus sumptibus prodierunt Lugduni Biblia Vulgata latina fol. an. 1675. cujus exemplum deinceps ceteri editores secuti sunt.

(4) In prælat. ad librum III. op. *Lux de luce* p. 316.

(5) Ecquis non deprehendat protestantium furorem in Ecclesiam catholicam, dum ob exigui momenti correctiones adeo vehementer in eam insurrexerunt ? Qui præterea insanientes in Tridentinum decretum de Vulgata retinenda et emendanda, alii illud *prodigiosum* vocarunt, ut Amama in *Antibar*. lib. I., cap. 5., p. 37. alii *temerarium*, uti Hottingerus in *Thesauro philolog*. lib. I., c. 3. p. 595. alii *infelicissimam temeritatem*, op. cit. par. II., c. 14, p. 488., alii *indignissimum facinus*, ut Pfeifferus *Criticæ sacræ* cap. 2. n. 3. alii *absurdum* ac *falsum* ut Leusdenus in op. *Philologus hebræus mixtus* diss. I., n. 6. alii demum *blasphemum* atque *impium*, uti Glasius, *Philologia sacra* lib. I. tract. I. edit. Lips. 1705. col. 32. Ad hæc quid dicemus? Illud ipsum quod regius Psaltes : « Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. »

ut mendis inficeretur ejus editio, sed vere ex typographi lapsu illa irrepsisse, quibus emendandis Sixtus chartulas glutine applicuit (1). 3. Si præter vitia typographica nonnullæ lectiones immutatæ sunt in Clementina editione, id contigisse ex eo quod diversam methodum secuti fuerint correctores Sixtini et Gregoriani, postea vero etiam Clementini (*Cf. Ungarelli in cit. Proleg.* § 24) : quod innuit Bellarminus in præfatione adjecta sacris Bibliis, qui non solum præli vitia emendata tradit, sed immutata nonnulla præterea docet in Clementina editione ad instrumentorum fidem et collectionem (2), quique et alia immutata consulto relicta esse admonet. Patet insuper 4. nomine *Vulgatæ veteris et communis* Bellarminum significasse reipsa Hieronymianam versionem ac recensionem, ut constat ex orationis serie, secus ac insinuet Hug : omnes enim correctores tum Sixtinæ, tum Gregorianæ congregationis codicem gothicum Bœticum præ se ferentem puriorem Hieronymianum textum uti instrumentum præcipuum adhibuerunt (3). Patet 5. Bellarminum non ut consuleret honori Sixti V, multo vero minus pontificiæ *infallibilitati*, uti nonnulli protestantes adjicere solent, permiscentes opus *criticum* cum fidei definitione (4), illam præfationem confecisse, sed ut rationem redderet ipsius editionis (5). Patet 6. tantum abesse, ut hæc prælatio causa extiterit canonizationis Bellarmini, ut neque Bellarminus unquam *canonizatus* fuerit, et hæc ipsa præfatio occasionem dederit promovendi difficultates adversus illius canonizationem (1).

Si modo oculos conjiciamus in editiones vulgatæ versionis quæ ante Tridentinum prodierunt, easque comparemus cum editionibus quas deinde accepimus post tot rom. pontificum curas a s. Sede, fateamur necesse est, *in multis beneficiis, quæ per sacram Tridentinam synodum (et sedem apostolicam) Ecclesiæ suæ Deus contulit, id in primis numerandum, quod ita emendata hac editione fruamur.*

PROPOSITIO II. — *Jure optimo romani pontifices Societates biblicas nuncupatas veluti noxias et perniciosas iteratis decretis improbarunt.*

Jure optimo romani pontifices societates biblicas improbasse veluti noxias et perniciosas dicendi sunt si tales reipsa et earum origo ac natura, et spiritus qui in iis dominatur atque finis ipsis præstitutus, effectus denique qui ex iis profluunt, aperte illas patefaciunt. Jamvero ejusmodi esse societates biblicas a rom. pontificibus improbatas sic per partes ostendimus.

In sinu protestantismi vel anglicanismi prima biblica societas instituta est, in Anglia scilicet an. 1804. Cum enim fructus invido oculo cernerent protestantes et anglicani quos ubique locorum missionarii, quos vocant, catholici, ingentes sane referebant, quamvis antea vel hos spernerent, vel etiam proselytismi notam illis inurerent, cœperunt et ipsi de gentium conversione serio cogitare. Illico flagrarunt desiderio ad Christum, ut ipsi dictitabant, adducendi idololatras ac infideles ceteros, Judæos scilicet et Islamitas. In

(1) Attamen Hug, ut protestantibus velificaret, scribere haud dubitavit : « Mais le saint-siége voulait se réserver ce travail : Pie IV. et Pie V. le confièrent à des congrégations nommées dans ce but. Sixte V. dont la bouillante activité ne pouvait supporter une marche aussi lente, le fit promptement terminer, et annonça ce succès par une bulle du premier Mars 1589. » Apud Celer. p. 202. Hoc vere est historiam scribere *a priori*. Hic præterea ib. subdit : « *L'instruction, la véhémence et l'orgueil de Sixte*, rendent assez probable, que plus d'une fois il contraria les correcteurs et changea l'ouvrage brusquement, malgré eux, et de sa propre main. » Itane catholicus ?

(2) En ejus verba ex præf. ad lector. præmissa edit. Clementinæ : « Et vero quamvis in hac Bibliorum recognitione, *in codicibus Mss. hebraicis græcisque fontibus, et ipsis veterum patrum commentariis conferendis non mediocre studium adhibitum fuerit ;* in hac tamen pervulgata lectione, sicut nonnulla consulto immutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt. »

(3) De insigni hoc documento quod primum typis vulgavit Cl. Blanchinius cf. quæ doctissimus hic vir scripsit una cum præfatione Christophori Palomares, ex qua disces illud exscriptum esse ex codice Lucinii Boetici qui sex ad Hieronymum notarios miserat ad scribendum quidquid Hieronymus hactenus in sacras litteras exaraverat, et eodem s. doctore dictante, fideliter scripserunt. Habet hic codex ad minus an. 900. antiquitatis et genuinum exhibet versionis Hieronymianæ textum. Romam rom. pontificum cura advectus, eo deinceps tanquam instrumento præcipuo ad veram lectionem Vulgatæ restituendam usi sunt tum correctores Sixtini, tum Clementini. Attamen vix unquam de hoc codice protestantes mentionem faciunt ; ratio est quia continet celebre comma I. Joan. V., 7.

(4) Sic Michaëlis fanaticus admirator *magni* Lutheri, qui magnus non fuit nisi ea ratione qua *magnus* fuit Arius, ceterique heresiarchæ *magni* fuerunt. Ceterum Michaëlis op. cit. tom. II., sect. 29., p. 31. scribit : « Mais, afin de respecter *l'infaillibilité* du souverain pontife, on prétendit que tout cela avait été fait à cause d'un ordre donné par Sixte V. ; » et ante ipsum Hodius op. cit. lib. III., cap. 14, n. 10. ut insultet catholicis : « Ne nescius, inquit, sit lector diligens quale fuerit illud inter duos pontifices *infallibiles* bellum etc. » et ita porro ceteri minorum gentium scriptores, quin animadverterint Sixtum ipsum professum esse se evulgare latinam editionem *prout optime fieri potuit*, emendatam, ac proinde nunquam sibi in critico hoc opere infallibilitatem tribuisse.

(5) Juverit integrum textum in medium afferre card. Bellarmini ex commentariolo vitæ suæ privatæ, quod ipsemet conscripsit, diuque manuscriptum delituit, donec publicis typis vulgatum est, ex quo deprehendimus ejus consilium, ac ipsum, prout antea diximus, auctorem fuisse præf. Typographi ad lectorem, quæ in Biblicis Clementinis habetur. Sic igitur ipse scribit : « Anno 1591. cum Gregorius XIV. cogitaret, quid agendum esset de Bibliis a Sixto V. editis, in quibus erant permulta perperam mutata, non deerant viri graves qui censerent ea Biblia esse publice prohibenda : sed N. (Bellarminus) coram pontifice demonstravit, Biblia illa non esse prohibenda, sed esse ita corrigenda, ut, salvo honore Sixti V. pontificis, Biblia illa emendata ederentur : quod fieret, si quam celerrime tollerentur quæ male mutata erant, et Biblia recuderentur sub nomine ejusdem Sixti, et addita præfatione, qua significaretur, in prima editione Sixti præ festinatione irrepsisse aliqua errata vel typographica, *vel aliorum*. Placuit consilium N. Gregorio pontifici, et jussit ut congregatio fieret ad recognoscendam celeriter Bibliam Sixtinam (*sic*), et revocandam ad ordinariam Bibliam, præsertim Lovaniensem. Id factum est Zagarolæ, in domo Marci Anton. Columnæ, præsentibus cardinali ipso Columniensi, et Alano cardinali Anglo, necnon magistro sac. Palatii Apostolici, ipso N. et aliis tribus vel quatuor : et post obitum Gregorii et Innocentii, Clemens VIII. edidit Bibliam recognitam sub nomine Sixti, cum præfatione, *quam idem N. composuit.* »

(1) Cf. *Relationem Caroli, Alberti card. Cavalchini ponentis in causa beatificationis, et canonizationis ven. servi Dei Roberti card. Bellarmini.* Romæ, 1753. p. 175. seqq. Quod nec dissimulavit Leander Van-Ess, qui et hanc causam assignat qua Bellarmini canonizatio difficultatem experta sit. Attamen, si credimus Cellerier loc. cit. p. 205. *Hug donne en note les preuves de cette double assertion*, quod scilicet Bellarminus fuerit auctor præfationis, *et causa ejus canonizationis !*

hunc finem publica societas biblica Londini est instituta ad Biblia translata in linguas vernaculas singulorum populorum sine commentariis ac sine notis ubique disseminanda (1). In hanc societatem cooptatæ deinde sunt aliæ prope innumeræ in utroque hemisphærio institutæ, quæ et pecuniariis subsidiis, et versionibus Bibliorum societati primariæ ad opus perficiendum adjumento essent (2). Hæ omnes societates coalescunt ex membris omnium sectarum protestantismi, ex lutheranis videlicet et calvinistis orthodoxis, ut appellant, weslejanis sive methodistis, anglicanis, socinianis, arminianis, moravis, anabaptistis, quakeris, etc. (*Cf. Milner op. cit. lettre* XXX, *p.* 399). Harum sectarum quælibet in peculiari quam adornat versione Scripturam ad opiniones seu verius ad errores suos accommodat, ac si opus sit fœde corrumpit, ut sic professionem fidei uniuscujusque propriam incautis propinet (*Cf. Ibid. et Grégoire, p.* 407). Talis est societatum biblicarum origo, talia membra, talia denique elementa quibus constant, atque instrumenta quibus ad rei christianæ propagationem, ut ipsæ proclamant, utuntur.

Spiritus porro qui in ipsis dominatur, spiritus oppositionis est adversus Ecclesiam catholicam, finis vero sive scopus, ejusdem destructio est ac eliminatio. Ne vero hasce societates calumniari videamur, juverit documenta afferre quibus utraque assertio adstruatur. Sane spiritum hostilem adversus catholicam Ecclesiam biblicis societatibus inesse fatetur ipsemet O' Collaghan, auctor protestans, qui reperit in harum societatum institutione *Spiritum oppositionis adversus Romam*, seu adversus Ecclesiam catholicam (3). Quidam minister cognomento Cottarel in publica concione habita an. 1813. in conventu cujusdam harum societatum significavit sperare se fore ut Bibliorum distributio plurimum conferat ad evertendam auctoritatem papalem (*The Orthodox journal, Octobre*, 1813. *p.* 179). Distributio ipsa Bibliorum absque explanationibus ac notis scopum patefacit efficiendi ut prævaleat principium princeps ac fundamentale protestantismi de interpretatione privata, ac rejectione omnium dogmaticarum traditionum (*Cf. Grég. loc. cit. p.* 425): hoc autem vel ipse furor declarat quo sectæ omnes protestantismi istud promovent institutum nullis parcentes sumptibus (4), nullis laboribus, incommodis, translationibus, impressionibus Bibliorum, ita ut in conventu Novionensi an. 1828. societas gloriaretur quod viginti quinque annorum tractu Evangelium translatum fuerit et impressum nonaginta septem novis idiomatis, dum longa octodecim seculorum anteactorum periodo nonnisi in quadraginta septem linguas fuerit conversum ac typis deinde vulgatum (1).

Quod vero ad finem spectat quem sibi proponunt ejusmodi societates, tum ex hactenus dictis patet, tum ex modo quo ipsæ Biblia sic translata, seu potius corrupta diffundunt. Nam non solum inter infideles aut idololatras ea disseminant, sed inter catholicos in Germania, in Galliis, in Hispaniis, in Lusitania, in Italia, aliisque regionibus ad catholicos seducendos ac pervertendos (2). Patet præterea id ipsum ex innumeris pene libellis, tractatibus, impiisque lucubrationibus quas una cum Bibliis aut gratis aut modico pretio inter opifices, villicos, plebeculam studiose distribuunt. Quandoque nec veritæ sunt pseudepigraphis incautos decipere, libros ipsius christianismi eversivos porrigendo (3), ut silentio prætereamus artes fraudesque omnigenas quibus ad subvertendos neophytos catholicos utuntur in regionibus infidelium (4); persecutiones ac vexationes quas ubique

(1) Cf. Grégoire, *Hist. des sectes* liv. VII., chap. 9., tom. IV. éd. Paris, 1829. pag. 402.

(2) Centenæ imo et millenæ pene numerantur ejusmodi societates coalescentes ex omnibus sectis. Cf. ibid. p. 427. seq.

(3) Ita in op. *Thoughts on the tendency of Bible societies as affecting the established church*, by the Rev. O'Collaghan, London 1817, pag. 33.

(4) Recol. quæ scripsimus in tract. *De vera relig.*, p. II, prop. X.

(1) Cf. Grégoire op. et loc. cit. p. 442. Ex illo tempore ulteriores jugiter progressus fecerunt biblicæ societates; ex Ephemer. Asiatic. eruimus collectam societat. in sola Anglia an. 1838 pervenisse usque ad ingentem summam 846,316 libell. sterlin., nempe 21,000,500 circiter libell. gallican. Qui plus contulerunt fuerunt methodistæ qui dederunt 83,648 lib. ster. Missio eccles. anglicanæ lib. ster. 83,447. Missiones *cognitionum christianar.* 84,052. Missionarii Londinenses lib. ster. 70,233. Reliquum tribuerunt aliæ sectæ. Cf. *Journ. de Liège* tom. V, 1 mars, 1839. Proventus societatis biblicæ an. 1838 ascendit ad 1,600,000 lib. ster., nempe supra 40,000,000 lib. gallic. quarum Anglia contulit 10,000,000, provinciæ fœder. Americæ 10,000,000, reliquum contulerunt coloniæ anglicæ in quatuor mundi partibus, atque regiones protestantes in Europa. Cf. *Ami de la relig.* 6 juin, 1840. An. 1839 numerabat societas 5,000 missionarios, 50 typographias, 500 adjutores missionarios ac ludimagistros, plura centena indigenarum ministrorum. Missionarii proprie dicti recensebantur in Africa 128, in Indiis 168, in insula Ceylan 28, in archipelago Indico 81, in Indiis Occidental. 118.

(2) Societas biblica instituta est, ut diximus, an. 1804. ab hoc anno ad an. 1840, id est spatio 36 ann., distribuit supra 12,000,000 exemplaria Bibliorum quæ versa sunt in 148 idiomata. An. 1839, in solis Galliis distributa sunt 137,000 exempl. Conquerebatur *Caballerus*, anglicus præfectus a societate distribuendis Bibliis, quod Hispania, Italia et Austria solæ regiones essent per quas circuire non poterat *opus divinum*: ast tandem aliquando nunc Hispania et ipsa feliciter invenitur in circulo nationum *liberarum*. Cf. *Univers*, 6 mars 1841. Sane cito profecerunt biblici methodistæ in Hispania; etenim a mense septemb. ad mensem januar. 1841 distribuerunt 100,000 exemplaria Biblior. in linguam hispanicam translat. Vid. *Voce della verità*, 20 genn. 1841. Imo officina typographica Barcinonæ instituta est ad ea imprimenda. De Austria nihil certi scio; quod vero attinet ad Italiam, præ manibus habeo varia exemplaria Bibliorum, quæ italice impressa sunt et quidem corrupta ac mutila ex versione Diodati, hominis, ut videbimus, hæc calviniana infecti, quæque distributa sunt in his regionibus a viatoribus protestantibus.

(3) Ut plurimum tractatus mysticos qui una cum Bibliis diffunduntur in acceptis referre debemus fœminis, quæ oblitæ fusi ac fili, digitis suis apprehenderunt calamum. Inter has eminet Ducissa de Broglie orta ex Staël, apologeta adulterii atque suicidii, abnepos boni illius Necker, cui debitores sumus op. *Rationalité du déisme*. Alias non commemoro, ne invidiam subeam. Cf. opusc. cit. *Le ministre protestant aux prises avec lui-même*, pag. 13. Adeo progressi sunt protestantes in ejusmodi impietatibus, ut ad decipiendos villicos ex titulo veriti non fuerint distribuere *Vitam Jesu Christi* doctoris Strauss qua ipse evertitur christianismus. Vid. *Ami de la relig.* n. 2947-2948, 31 mars 1838 Vid. ibid. 6 août 1840 qua ratione impresserunt Biblia sub nomine Vulgatæ a Clemente VIII recognitæ, mutila tamen atque corrupta de more, attamen uti *authentica* vendiderunt. Talis est *sincera protestantium fides!*

(4) Cf. *Annali della propagazione della fede*, vol. II, pag. 417 seqq. Quoniam ejusmodi annales omnium mani-

locorum excitare satagunt biblici adversus missionarios catholicos; adeo ut illos vere lupos esse dixeris ad dissipandum mactandumque dominicum gregem immissos (1). Talis est spiritus, talis finis seu scopus ejusmodi societatum.

Fructus demum qui exinde dimanant apprime naturæ ac indoli conspirantium istarum societatum respondent. Cum enim nusquam dixerit Christus: *Euntes distribuite Biblia*, sed *euntes docete... et prædicate*, cumque fides sit *ex auditu*, ut loquitur Apostolus, factum est ut tanta diffusione imo et prodigalitate Bibliorum nullum hactenus alicujus momenti societates biblicæ vel apparentem felicem exitum attulerint (*Recol. tract. De vera relig. loc. cit.*). Ad hæc accedit profanatio cui ubique gentium exposuerunt atque exponunt hæ societates sacra Biblia, quæ usibus plane indignis ut plurimum saltem inserviunt (2) et irrisioni infidelium qui cachinnis quæ non intelligunt, excipiunt (3). Verum exigua hæc adhuc sunt, si cum zelotypia exterorum regiminum politicorum comparentur, qua factum est ut identidem harum societatum imprudentia sævissimæ excitatæ fuerint insectationes in christianos qui pace fruebantur, cum turbatione quæ indidem mota est animorum, qui ejusmodi Bibliorum distributione graviter offensi sunt (4), cum scandalo quod integri aliquando populi ex sacræ Scripturæ lectione passi sunt, quam adeo contrariam præconceptis suis opinionibus ac ritibus repererunt. Quamobrem pluribus in provinciis ac regnis inconsulta hæc Scripturæ sacræ diffusio animos magis aversos ab amplectenda religione christiana effecit (*Cf. cit. fasc.* XIII).

Quæ cum ita se habeant; si nempe spectata societatum biblicarum origine, natura, elementis, instrumentis; si perpenso hostili ipsarum spiritu ac fine aut impediendi progressus religionis catholicæ, aut etiam, si quidem fieri posset, ejus evertendæ, quocumque id demum medio, malis artibus ac fraudibus obtineri posse ipsis videatur; si ratione habita pessimorum fructuum qui ab eis producuntur, luce ipsa meridiana profecto clarius apparet in perniciem eas cedere veræ religionis, scilicet Ecclesiæ catholicæ, quæ unice vera religio christiana est, cui plane quaquaversus exitiosæ societates biblicæ sunt (5); recte concludimus rom. pontifices quibus munus divinitus incumbit intemeratam incolumemque illam servare, jure optimo biblicas societates tanquam noxias ac perniciosas improbasse atque damnasse, Leonemque XII. epistola encyclica ad patriarchas, primates, archiepiscopos et episcopos data die 8 mai. 1824. proscriptionem illam rite iterum sancivisse et confirmasse.

Nunc coronidis gratia adjicimus non solos rom. pontifices, sed ex ipsis protestantibus et anglicanis haud paucos exstitisse, qui, omnibus perpensis, biblicas societates improbarunt, eisque obstiterunt. Tales fuere episcopi *Prettisman de Carlisle* in Anglia (*Apud Grégoire, loc. cit. p.* 421). Talis cleri anglicani pars, quæ conquesta est, quod cooptati in societatem biblicam fuerint *dissentientes* cujusvis communionis (*Ibid. p.* 422). Anno præterea 1826. Herberts Marsh, episcopus Anglicanus Novi Eboraci (*New-York*) in provinciis fœderatis Americæ, documentum pastorale edidit, quo *episcopales* a cooptandis in societatem biblicam alterius communionis hominibus deterreret (1). Jamvero si Anglicani reprobant societates biblicas ne extremam afferant perniciem Ecclesiæ anglicanæ ob principium, ut ita loquar, dissolvens, quod ipsarum ope protestantismus spargit atque diffundit (2), quanto eas magis improbare debent rom. pontifices ob damna quæ inde adversus religionem catholicam promanarent? Attamen adversarii crimini vertunt romanis pontificibus, quod eas proscripserint, alte vero silent de anglicanis præsulibus, qui eadem sese ratione gesserunt.

DIFFICULTATES. *Obj.* 1. Nonnisi commendatione dignus zelus habendus est quo flagrant biblicæ societates deferendi *bonum nuntium* barbaris populis idololatris aut infidelibus, qui in tenebris et in umbra mortis sedent. 2. Qui saltem per Bibliorum lectionem desiderium possunt animo concipere inquirendæ ulterius veritatis, etiamsi Biblia per se conversionis opus perficere nequeant. 3. Credibile porro non est, eos omnes, qui pecuniam in opus adeo salutare erogant et impendunt ab alio permoveri fine, quam ad lucrifaciendas Christo Domino tot miserorum animas. 4. Quod et de translatoribus et distributoribus Bibliorum, seu missionariis intelligi pariter debet. 5. Quamobrem spes magna affulget integre mores emendatum iri tum in christianorum, tum in infidelium regionibus ejusmodi Bibliorum distributionis subsidio (*Ita Clark apud Milner ibid.*). 6. Sane Deo pergratum esse biblicum institutum haud obscure ex felici ejusdem successu patescit; census enim annuus biblicæ societatis eadem proportione auctus est, qua in eam insectatio-

bus teruntur, ideo brevitatis gratia contentus ero indicare fasciculos quibus quæ affirmo innituntur.

(1) Cf. *Annali*, etc., fasc. LVI, pag. 204-206. ibid. 209. 255. fascic. LVII. p. 258-262. fascic. LVIII. 372 seqq. ibid. p. 375-400. fascic. LIX. p. 424 seq. fascic. LXI. p. 75. LXII. pag. 95. 149. 154. LXIV. pag. 310. LXV. pag. 512-514. 550-552, etc., etc.

(2) Ibid. Cf. præterea Grégoire op. cit. pag. 443. et Milner, lettre XXX, p. 394. Vid. etiam *Univers*, 28 octob. 1841.

(3) Cf. *Annali*, et., fasc. XIII. cui tit. *Delle bibliche società e delle missioni protestanti nell' Indie*, ubi referuntur epistolæ D. du Bois.

(4) Cf. Ibid. fasc. LIX. p. 462. LXIII. p. 200, 202, 220. LXV. 390, 393, etc. In imperio Sinensi non ita pridem sæva persecutio in christianos excitata est ex Bibliis lingua Sinica projectis ad maris oram.

(5) In secundo supplemento Ephem. univers., 7 avril 1841, exhibetur *Mémoire sur l'état actuel de l'église grecque-catholique dans le Levant*; ex hoc porro documento deprehendimus unionem *Turcarum, Græcorum, scismaticorum, Anglicanorum, Russorum et Hebræorum* adversus catholicos; istius unionis societatem biblicam animam veluti esse, biblicosque non esse, nisi conspirationem generalem permanentem contra Ecclesiam catholicam.

(1) Ibid. p. 426. Hac de causa ad eumdem episcopum Marsh epistolas gratulatorias dedit sacerdos catholicus Gandolphy ita inscriptas: *A congratulatory letter to the Rev. Herbert Marsh*, etc., *by the* Rev. P. Gandolphy, in-8. London 1812. et *A second letter* ibid. 1813.

(2) Certe vel ipse Hook anglicanus evidenter ostendit magnum protestantismi principium presse in praxim deductum allaturum plenam ecclesiæ anglicanæ dissolutionem Cf. apud Milner loc. cit. p. 400.